

DRVENI GOTIČKI KIPOVI APOSTOLA IZ ZAGREBAČKE KATEDRALE

(Table XXXII, XXXIII)

Kad gledamo stare fotografije unutrašnjosti katedrale u Zagrebu, snimljene prije njezine pre-radikalne restauracije, zapaziti ćemo, da su na stubovima u srednjoj lađi tog velebnog dvoranskog prostora bile smještene velike plastike svetaca, koje su bile natkrivene kićenim kamenim baldahinima¹ (T. XXXIII/6.). Prilikom restauracije, koju je od g. 1880. sprovodio *Herman Bollé*, iz katedrale je uklonjen pretežni dio kamenog i drvenog inventara, koji je potjecao iz vremena gotike, renesanse, baroka, klasicizma i neogotike; ta su se djela stapala u jedinstven sklad. Tom su prilikom nestali i kameni baldahini na stubovima lađa, kao i drvene plastike pod njima.² Već je g. 1930. upozorio *Đuro Szabo* na zabačene arhitektonske fragmente iz zagrebačke katedrale, među kojima je našao i ulomke baldahina.³ Drvenim kipovima, koji su pod njima stajali, zameo se za dugo vremena svaki trag. Nije se znalo, da li su uništeni, preprodani ili pak darovani kojoj crkvi u pokrajini, kako se to desilo s više spomenika, koji su nekoć bili sastavni dio inventara katedrale.

Nedavno se uspjelo ustanoviti, da su od tih šest kipova ostala do danas sačuvana dva. Nađeni su u Sisku u⁴. Jedan od njih možemo vidjeti na staroj fotografiji pročelja sisačke župne crkve. Da su te plastike, koje su se do g. 1911. nalazile u

nišama sisačke župne crkve sv. Križa, potjecale iz zagrebačke katedrale, jasno potvrđuje i historijski izvor. U »*Liber memorabilium eventuum Parochiae Sisciensis*« zapisano je 13. IX. 1885.: »*Haec occasione illocata sunt in frontispicio Ecclesiae binnae statuae strm Ap.: Petri et Pauli e Cathedrali Ecclesia dono acceptae*«...⁵ Dakle, nema sumnje, da su djela pronađena u Sisku — dva kipa apostola od onih šest drvenih plastika, koje *Kukuljević* spominje u navedenom *Standlovu* izdanju ovim riječima: »Osobito su radi svoje starine zanimivi oni pet s nova pozlaćeni likovi sv. Nikole, Jeronima, Bartula, Petra i Pavla, što stoje na umjetnih podnožjih na prvih stupovih sriednjega broda, jersu dva podnožka urešena dvorepatim lavom, to su ti likovi valjda od biskupa Eberharda Albena (1389—1419).«⁶ *I. Krst. Tkalčić* za njih izričito kaže, da su drveni i pozlaćeni.⁷

saačke župne crkve. Doista, jedan od tih kipova vidi se na pročelju te crkve na fotografiji *Vl. Tkalčića* iz god. 1911. (Fototeka Konzervatorskog zavoda u Zagrebu br. 6272). Crkva je upravo bila u opravku. Iz arhiva Konzervatorskog zavoda u Zagrebu (akt 58/1911) zna se, da su kipovi bili skimuti s pročelja crkve, pa »Povjerenstvo« za čuvanje spomenika 6. XI. 1911. traži, »da se dva drvena kipa sv. Petra i Pavla stave natrag na pročelje župne crkve, jer su valjda od domaćeg majstora«. Kao »sisački kipovi« bili su izloženi na izložbi u Sisku prilikom 350. godišnjice sisačke bitke g. 1943. (Fototeka K. Z. Zagreb br. 6288). Nakon toga našli su se među muzejskim predmetima u Sisku u starome gradu. (Fototeka K. Z. Zagreb br. 6292). Nadživjeli su bombardiranje sisačkoga kaštela. (Fototeka K. Z. Zagreb br. 6375). Evakuirani su zaslugom B. Šipuća s pomoću sisačkih đaka iz muzeja u oštećenom gradu — u skladište muzeja u Sisku. Prevezeni su u Zagreb nakon lutanja od gotovo 70 godina, 26. XI. 1952. (Izvrještaj K. Z. 2430).

⁵ Taj rukopis, koji se čuva u župnom uredu u Sisku, započeo je pisati historik *Ivan Krst. Tkalčić* u vrijeme, kad je službovao u Sisku, a nastavio ga je župnik *Schloisnig*, koji se također zauzimao za sisačke starine.

⁶ U djelu *I. A. Standl I. K. S.*: Prvostolna crkva zagrebačka, p. 5. U djelu »Prvostolna crkva zagrebačka opisana s gledišta povjestnice, umjetnosti i starina«, Zagreb, 1856., p. 16. *Kukuljević* u bilješci spominje, da je šesti kip sveca skinut sa stuba, uz koji je bila smještena propovijedaonica. Zbog toga navodi u tekstu, da je bilo pet kipova.

⁷ *Tkalčić I. K., o. c., p. 49.*

¹ *Ivan Ad. Standl*: Fotografiske slike iz Dalmacije, Hrvatske, Slavonije, knj. I. Gradjanska i Vojnička Hrvatska, Zagreb 1870.

² *Tkalčić I. Krst.*: Prvostolna crkva zagrebačka nekoć i sada, Zagreb 1885., p. 49. On spominje kipove šestorice svetaca: sv. Nikole, Jeronima, Bartola, Jakoba, Petra i Pavla.

³ *Gj. Szabo*: Prilozi za građevnu povijest zagrebačke katedrale, Narodna starina 19, 1930., p. 75. Daljnjim primjercima ušli su u trag g. 1945. konzervatori prof. Tihomil Stahuljak i ing. Mladen Fučić. Na te je nalaze svratio pažnju kratkom opaskom *Lj. Karaman*: O umjetnosti srednjeg vijeka u Hrvatskoj i Slavoniji Hist. Zbornik III. knj. 1950., p. 140 i sl. 1 na Tabli II.

⁴ Kako je dugotrajan i mučan posao oko prikupljanja i studiranja inventara, koji je restauracijom razasut iz zagrebačke katedrale (a tako je često s umjetnicima, koje su jednom uklonjene iz prostora, koji im je prvotno bio namijenjen), neka kaže nekoliko navoda o lutanju tih kipova. 6. XII. 1941., prilikom evidencionog konzervatorskog rada u Sisku, kipovi su nađeni na tavanu neke sisačke kuće. Smatralo se, da potječu iz si-

Oba su kipa izrađena od podatna vrbova drva.^{7a} Nadnaravne su veličine — visoki 190 cm. Sva je pažnja majstorova bila posvećena izradbi prednje strane plastika (T. XXXII/2, 3.). Sa stražnje su strane ti kolos-kipovi, izvajani od jednog komada drveta, jako izdubeni od leđa do nogu. Kosa na glavama punog volumena samo djelomično nije obrađena straga (T. XXXIII/5).

Za oba lika vrijedi u osnovnim crtama isti opis. Izdužene figure uskih ramena, krupnih glava, stječe na niskom podnožju. Apostoli su odjeveni u haljine širokih rukava. Ruho u mirnim naborima doseže do stopala, padajući preko jedva naglašenog koljena. Haljine, prilegnute uz tijelo, kopčaju se u gornjem dijelu pucetima. Plašt je na jednom liku zataknut za pojas, a drugi ga apostol pridržava rukom. Veće razlike nalazimo u naborima plašta: na jednom kipu plašt pada u naborima sa sječnim bridovima u obliku ponovljenog slova V, a na drugom je osim toga motiva postrance i gužva tupih, nemirnih nabora. Ruke su na objema povezane mirnom linijom uz tijelo sve do zapešća, ali sačuvana je samo jedna pesnica na kipu, koji podržava plašt.

I glave tih likova imaju zajedničkih oznaka; te krupne glave obraštene su pomno izvajanom kovrčavom kosom, a uokvirene kovrčavom bradom. Oba kipa imaju naglašene lične kosti, a brkovi se u mekom luku povrhu poluotvorenih usta stapaju s bradom. Oba imaju markantne crte od nosa prema uglovima usta. No kipovi se znatno razlikuju oblikom glave i izražajem očiju. Navedeni izvcr spominje, da su to kipovi *sv. Petra i Pavla*. Obla glava s odijeljenim kovrčama na nabreklo čelu s naglašenim lukovima iznad očiju, debelim vjeđama i oborenim pogledom, odgovara ikonografskom tipu Petra (T. XXXII/1), a koščata glava s ravnim čelom, ublaženim lukovima iznad očiju i širom otvorenih očiju, koje kao da upiljeno gledaju u daljinu, odgovara Pavlu (T. XXXIII/4).

Kipovi su razmjerno dobro očuvani od crvotočine. Najteža oštećenja nalaze se na ekstremitetima: na nogama, na rukama, na odsječnim nosovima. Raspukline na glavama potječu od toga, što na obloj masi glava punog volumena nije izvađena vlažna jezgra, koja je pomno izrezana iz dobro i duboko udubene poleđine trupa, pa tu, na dovršenoj umjetnini, nije došlo do većeg pucanja drveta. *Fasung* i pozlata sačuvani su na kipovima samo djelomično. Očito je, da su tim kolos-kipovima od jednog komada drveta već prvotno bile dodavane ruke, koje su nosile — danas izgubljene — attribute. Na to ukazuju pomno izrađene oblike rupe na rukama kod zapešćaja u visini pojasa.

U našoj stručnoj literaturi ti kipovi, nekc ukras zagrebačke katedrale, spomenuti su nekoliko puta

samo nuzgredno.⁸ Već sam navela, kako je I. Kukuljević spomenuo mišljenje, da su ti kipovi vjerojatno povezani s biskupom Eberhardom, što bi značilo da su nastali na prijelazu iz 14. u 15. st. Kukuljević je to naveo samo na temelju grbova, koji su se nalazili na kamenim konzolama podno tih likova. Dakako da u to vrijeme, kad je srednjovjekovna plastika općenito bila još slabo istražena, ni Kukuljević nije ništa zaključivac na temelju stila tih kipova. Ljudi pak okupljeni oko zagrebačkog »Povjerenstva za čuvanje umjetničkih i historijskih spomenika« bili su još g. 1911. mišljenja — u uvjerenju da kipovi pripadaju sisačkoj crkvi — »da su valjda od domaćeg majstora«, a uzdržali su se od datiranja.⁹

Kada i gdje su mogli nastati ti veliki drveni kipovi apcstola, koji potječu iz zagrebačke katedrale?

U starijim izvorima dosad nisu o njima nađeni podaci. Zasad se dakle moramo zadovoljiti onim, što govori o njima njihov stil. A oznake stila, u kojem su rađeni, upućuju na kasnogotičko doba. Otpada mogućnost da se heraldički podaci na kamenim konzolama s Eberhardovim grbovima mogu povezati također i s tim drvenim plastikama, koje su na njima stajale, kako je to pokušao s oprezom dovesti u vezu I. Kukuljević. Da su ti kipovi rađeni u doba Eberharda na prijelazu iz 14. u 15. st., svakako bismo na njima morali naći predznake t. zv. mekog stila, a to kod ovih djela ne nalazimo. Eberhardovi grbovi bez sumnje su se odnosili na izgradnju stupova u lađi, građenoj po građevnoj shemi »*Staffelkirche*« po svoj prilici za vrijeme druge biskupove vladavine (1410—1419), a to odgovara i postanku dvoranskog prostora i njegovim pojedinim stilskim osobinama; u to ovdje dalje ne zalazimo.

Oba kipa ne djeluju monumentalno samo veličinom, nego i mirnom staloženom formom. Te su plastike rađene za specijalni smještaj u prostoru, o čemu govore i njihove proporcije, i njihova obradba. One su izvajane, da budu smještene leđima uza stub; kao većina gotičkih drvenih plastika i ovi su kipovi iz tehničkih razloga straga izdubeni, no puno oblikovane glave imaju pomno obrađenu kosu i sa strane dokud dopire oko, tako da je samo mali dio glave, koji dolazi uza stub, ostao neobrađen. Ti su kipovi rađeni za smještaj na visini: njihove krupne glave u odnosu prema izduženom tijelu morale su skladno djelovati, samo kad se oko uzdizalo visoko do njih. Pošto su oba kipa tipični primjer skulpture, koja je oblikovana za visinu, cni — zbog neproporcionalnog odnosa glave prema tijelu — djeluju nezgrapno, kad se gledaju

^{7a} Salix spt prema ing. agr. Ivanu Miklošu na zavodu za entomologiju na Poljoprivredno-šumarskom fakultetu, kojem zahvaljujemo na analizi.

⁸ Kukuljević: Prvostolna crkva zagrebačka, Zagreb, 1856., p. 16, Standl IKS o. c., p. 5, I. Krst. Tkalčić o. c., p. 49, Szabo Gj. o. c., p. 75.

⁹ Vidi bilješku 4.

okom u oko. (To je i otežavalo spoznavanje njihove prave vrijednosti.)

Pojedine stilske osobine, kao što su, na primjer, kovrčave kose i brade u obliku pužića, ili nabori na plaštu u obliku slova V, ili gužve nabora, koji se tupo i nemirno lome, ili pak haljine s mirnim naborima, koje padaju do stopala — sve to zapažamo na zagrebačkim kipovima — javljaju se u toku 15. st., naročito u jugoistočnom krugu njemačkog kiparstva (Bavarska, Austrija) u nekoliko navrata; nastaju i u razdoblju koje Pinder nazivlje »tamno doba«, kao i koncem 15. st.¹⁰. Kovrčava kosa, ali većinom s nešto izduženim kovrčama, spomenuti tip nabora, a napose gornjeg dijela haljine, koja se nabire od zakopčanih puceta, dolazi u obzir i na djelima iz spomenutih krajeva, koja su nastala »oko 1500.«, t. j. i u prvim decenijama 16. st.¹¹

Svi ti navedeni znakovi karakteristični za gotičko kiparstvo kasnijeg razdoblja nisu specifične pojave, da bi mogle biti putokazom za bliže datiranje tih djela — pogotovu kad likovi predstavljaju apostole donekle određenih oblika, osobito haljina. Više se možemo približiti vremenu postanka drvenih kipova apostola iz zagrebačke katedrale, ako promotrimo kakva je njihova osnovna kompozicija i u kakvom je duhu rađen njihov izraz lica.

Spomenula sam već, da ti kipovi djeluju monumentalno, a težnja za tim izražena je osobito mirnom zatvorenom formom. Likovi stoje mirno; nema tu više gotičke S-krivulje, a ta tijela nisu još razriješena tako, da izbija njihova čvrsta jezgra. Još nema kontraposta. Gotička odjeća puna sad mekih, sad tvrdih obilnih nabora, tu je reduciranim motivima postala više disciplinirano vajana, tvrđa. Usprkos tome što likove apostola ne obavlja ruho bogatih nabora, od tijela je naglašen gotovo bojažljivo samo položaj koljena,¹² a to tek nagoviješta osjećaj za prostornost. Na tim stišanim formama prevladavaju linije »dugog stila«, koji se ponovo javlja oko 90-tih godina 15. stoljeća.¹³ Tom vremenu odgovaraju i ostale, dosad navedene, stilske oznake kipova, o kojima je riječ, kao i osobiti izraz tih glava. U tim je licima ozbiljnost, koja se razlikuje od južnonjemačkih djela oko g. 1480., kad u likovima prevladava oštra, tvrda ozbiljnost.¹⁴ Zagrebačke apostole odlikuju crte umekšane ozbiljnosti, a ta pojava nastaje

s valom lirskog osjećanja oko g. 1490. Te glave prikazuju ljude, koji kao da već žive od topline vlastitih osjećaja.¹⁵ Upravo je za posljednji decenij 15. st. značajno, da kasnogotičke južnonjemačke plastike počinju težiti novom idealu, koji Oettinger izražava riječju »Charakterfigur«.¹⁶ Makar se kod obaju apostola, i Petra i Pavla, ponavljaju motivi (kao na primjer način obrade kose, brade, brkova, usta), te glave ipak djeluju kao ličnosti, kojih lica pamtimo (T. XXXII/1), (T. XXXIII/4). Majstor tih djela išao je smjerom karakterizacije lica. A ta lica kao da nisu više — prema srednjovjekovnom shvaćanju — samo izvršitelji nebeskog poslanja; u njima ima nešto individualnoga. U njima još nema u toj mjeri i vlastite volje, koju možemo zapaziti na pr. na Luchspergerovu kipu Jude Tadeja u Wiener Neustadtu (1490—1500),¹⁷ ali promatrajući lica zagrebačkih apostola, ne možemo se oteti dojmu, da je tu potreban samo korak, pa da bude prekoračen prag srednjovjekovnog shvaćanja čovjeka. To se naročito očituje u kontrastu suzdržljivo prikazanog tijela prema markantnim izražajima glave, a u južnonjemačkoj se plastici pojavljuje kratko vrijeme prije gotičkoga baroka.

Zbog svega toga smatram, da su drveni kipovi apostola iz zagrebačke katedrale najvjerojatnije nastali u toku posljednjeg decenija 15. stoljeća, a u vezi s krugom južnonjemačkoga kiparstva.

Da li je moguće da potječu od domaćeg majstora?

Zagrebačko »Povjerenstvo« za čuvanje spomenika g. 1911. dalo je o tim kipovima mišljenje, da su »valjda od domaćeg majstora«. Da li je kod toga prevladavala konzervatorska taktika, da se time jače utječe na očuvanje tih spomenika, ili je to bilo navedeno na temelju pretpostavke, da je to uistinu moguće, teško je danas reći. Od tada je prošlo mnogo vremena, pa ipak još ni danas ne možemo sa sigurnošću reći, nego samo nagađati o postanku tih djela, ali s većom vjerojatnosti, da ih nije načinio domaći majstor. Zasad nema potvrde, da je radionica tako kvalitetnih djela kao što su ova, djelovala u našim sjevernim krajevima.¹⁸ A kipovi zagrebačkih apostola takva su djela, da je potrebno uzimati u obzir solidnu tradiciju majstorske radionice. To je katedralna drvena plastika, koja nastaje u radionici kakva majstora u vrijeme, kad jenjava značenje »Bauhütte«, koja je katedralnu plastiku radila u kame-

¹⁰ Usporedi: Oettinger Karl: Altdeutsche Bildschnitzer der Ostmark, Wien, 1939., sl. 17, 18, 20, Pinder: Die deutsche Plastik II Teil, Wildpark-Potsdam, 1929., sl. 268, 285, 356, 360, 375, 381.

¹¹ Pinder o. c. sl. 411, Oettinger o. c. sl. 66, 80, Baum J.: Die Kunst und Altertums-Denkmale im Donaukreis-Oberamt Blaubeuren, Esslingen 1911., p. 37.

¹² To zapaža kod kasnogotičkih plastika oko g. 1500. Pinder o. c., p. 399. Usporedi T: XVII Madona iz Ravensburga o. g. 1490.

¹³ Pinder o. c., sl. 375, 376, 377.

¹⁴ O tom Oettinger o. c., p. 14, sl. 29, 30, 31 (Pacher).

¹⁵ Oettinger o. c., sl. 33, 50.

¹⁶ o. c., p. 15, sl. 56, 57, 58.

¹⁷ o. c., sl. 56, 57.

¹⁸ Dvadesetak godina prije postanka zagrebačkih apostola nastala je pod rukom zagrebačkog majstora Petra nadgrobna ploča granešinskog župnika Matije iz g. 1472., na kojoj vidimo, kako se primitivno, u isto vrijeme sugestivno, izrazio jedan naš majstor u našoj sredini. (Vidi sliku pod br. 892 u Brunšmid: Kamen i spomenici u VHAD XII., Zagreb 1912., p. 181). Drugih djela za sigurno ilustriranje našeg stvaranja na području plastike iz tog vremena zasad nemamo.

nu. Ta vrsta plastike iziskuje dobro poznavanje uklapanja takvih djela u katedralni prostor.

Kakvim je kulturnim vezama takva plastika mogla dospjeti u Zagreb?

Poznato je, da je u vrijeme zagrebačkog biskupa Oswalda Thuza (1466—1499) u Zagrebu osnovana sitnoslikarska radionica pri koncu 15. st., u kojoj je djelovao i majstor I. (*Johannes Hans Almanus pictor*).¹⁹ Na njegovim djelima očita je solidna tradicija majstorske radionice njemačkog smjera. Stilske osobine zagrebačkih kipova apostola — koje inače ne možemo dovesti u vezu sa spomenutim minijaturama — pripadaju također vremenu, kad biskup Oswald Thuz ima dodir s nje-

¹⁹ *Kniewald dr. D.*: Misal čazmanskog prepošta Jurja de Topusko i zagrebačkog biskupa Šimuna Erdödy, Rad Jugosl. Akademije knj. 268, umj. razred 4, Zagreb, 1940., p. 66.

mačkim kulturnim krugom. To pomaže pretpostavku, da je u doba biskupa Oswalda Thuza bilo moguće, da za zagrebačku katedralu, putem tih kulturnih veza, radi kipove dobro školovan majstor južnonjemačkog smjera.

U sjevernim hrvatskim krajevima poznato je do danas samo dvadesetak sačuvanih drvenih gotičkih kipova. To je s obzirom na bogatstvo umjetničkih djela iz tog razdoblja u susjednoj Sloveniji, Austriji i Mađarskoj — razmjerno malen broj. Zbog toga pronađeni drveni kipovi apostola, o kojima je tu bila riječ, imaju posebno značenje za sjeverne hrvatske krajeve to više, što je posrijedi monumentalna katedralna plastika. Ti kipovi svojom pojavom i kvalitetom dokazuju, da su mecene umjetnosti s konca 15. st. u Zagrebu znali odabrati podesnog majstora, da ukrasi dvoranski prostor katedrale, i da je to bilo učinjeno u vezi s južnonjemačkim smjerom, u duhu tadašnjeg shvaćanja tamošnje skulpture.

ZUSAMMENFASSUNG

Der Aufsatz handelt von zwei merkwürdigen Statuen (190 cm hoch), die aus der Domkirche in Zagreb herrühren. Aus dieser gotischen Domkirche mit Schiffen von der Art Staffelkirche sind die Statuen etwa im Jahre 1885. beseitigt gelegentlich einer allzu durchgreifenden Erneuerung, welche Hermann Bollé durchführte. Sie waren neben den Säulen im Mittelschiff untergebracht und sind erst unlängst aufgefunden worden.

Die Verfasserin ist der Meinung, dass diese holzschnitzerische Domkirchenplastik den spät-gotischen Schöpfungen süddeutscher Richtung angehöre, die unmittelbar vor dem gotischen Barock im Laufe des letzten Jahrzehnts des 15. Jahrhunderts entstehen. Darauf weisen die Stilleigentum dieser Werke hin. Die stille, gesetzte Form strebt der monumentalen Denkwürdigkeit zu. Unbetonte Formen des Körpers (bezeichnet ist nur die Stellung der Knie) sind im Kontrast zu ausgeprägten Köpfen. Trotz Wiederholungen der Motive auf diesen Köpfen (Krause im Haar und Bart, hervortretende Backenknochen, halbgeöffneter Mund mit überwölbtem sanftem Schnurrbartbogen) der Meister arbeitet sich durch den Ausdruck der Augen zur Charakterisation der Individualität empor. Sanfter Ernst dieser Gestalten unterscheidet sich vom straffen und grellen Ernst der Figuren, die bis zum 90. Jahre des fünfzehnten Jahrhunderts entstehen. (Der Kreis Pachers). Diese Statuen der süddeutschen Richtung sind allem Anscheine nach, mittels kultureller Anlehnung, für die Domkirche in Zagreb im Zeitabschnitt des Bischofs Oswald Thus ausgearbeitet worden. (Er hat nämlich am Ende des 15. Jahrhunderts in Zagreb eine kleinbildnerische Offizin gegründet, die offensichtlich die Anlehnung an die süddeutsche Kunst aufweisen). Einem inländischen Meister könnte man nicht diese Werke zuschreiben, denn wir haben keinen Beweis dafür, dass in unserer Mitte eine derartige Offizin im Betrieb vorhanden gewesen wäre, die im vorher erwähnten Bildnisse der Apostel Petrus und Paulus an den Tag legen. In Nord-Kroatien haben diese Bildnisse eine ausnehmende Bedeutung, weil sich in diesen unseren Gegenden, zum Unterschiede von benachbarten Slowenien, Österreich und Ungarn, verhältnismässig wenig von der holzschnitzerischen gotischen Plastik erhalten hat, und die Bildnisse überragender Grösse, wie beispielsweise diese der Apostel, waren bisher nicht bekannt.

1. — Glava apostola Petra

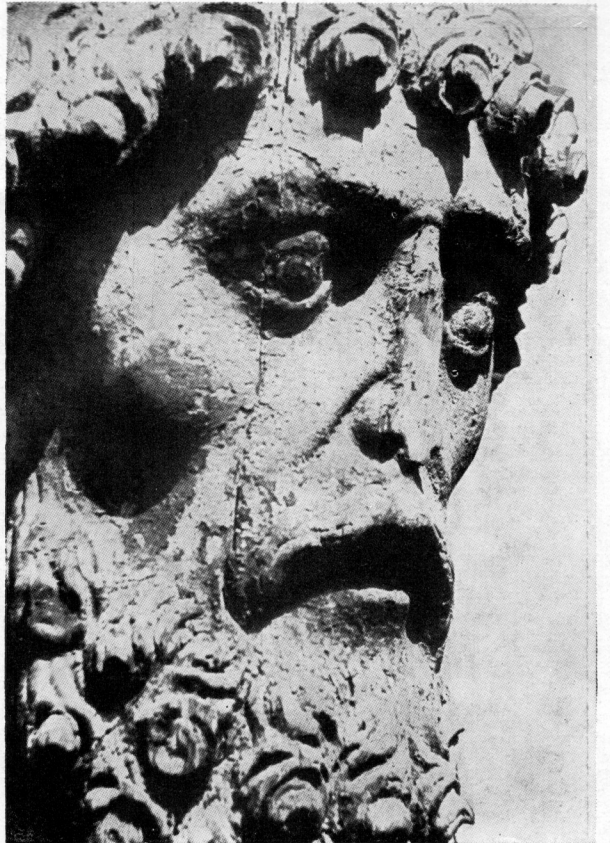
2. — gotički kip apostola Petra (konac XU. st.)

3. — gotički kip apostola Pavla (konac XU. st.)

4. — Glava apostola Pavla
5. — Kip apostola Petra straga
6. — Smještaj kipa apostola Pavla u Zagrebačkoj katedrali
do restauracije

4

5

6

